

Antono Čechovo vardas lietuvių kultūroje

V y d a B A J A R Ū N I E N Ė
Šiaulių universitetas

Pagrindiniai žodžiai: *literatūrinės įtakos, kultūriniai ryšiai, vertimai, drama, teatras.*

Pirmieji Antono Čechovo kūrybos vertimai į lietuvių kalbą pasirodė 1904-aisiais – rašytojo mirties metais. Laikraštyje *Ūkininkas* buvo išspausdinti du apsakymai – antrame numeryje „Jonukas“ (rusiško vardo „Vanka“ lietuviškas ekvivalentas, vertė J. Žiurkė), o šeštame – „Biaurūs žmonės“ (originalo pavadinimas – «Тяжелые люди», vertė V. Piktasis). Šie vertimai padėjo pamatus Čechovo sukurtam pasauliui atsiskleisti lietuvių kalba, tačiau tas pasaulis nebuvo naujiena to meto lietuvių inteligentijai. Lietuvių kalbos draudimo metais daug lietuvių inteligentų išsilavinimą gaudavo ne tik Europos, bet ir Rusijos universitetuose; jie puikiai mokėjo rusų kalbą ir buvo susipažinę su rusų literatūra originalo kalba. Antono Čechovo, tuo metu vieno iš pačių garsiausių Rusijos rašytojų, vardas buvo ne tik žinomas Lietuvoje, bet ir vertinamas. Pavyzdžiui, Povilas Višinskis, Peterburgo universiteto studentas, 1889 metais iš Jaltos rašė Žemaitėi apie tai, kad čia jam gali pasisekti susipažinti su įžymiuoju rusų rašytoju Čechovu. Tačiau, kaip žinoma, susitikimas neįvyko, nes jie prasilenkė (S t r i o g a i t ė 2006).

Klausimas apie tarpliteratūrinių ryšių plėtojimą ir tyrinėjimą dažniausiai susikoncentruoja į vertimo problemas ar biografines kūrybines sąsajas. Tačiau, kalbant apie Antono Čechovo literatūrinę įtaką kitų tautų (tarp jų ir lietuvių) literatūroms, problema neretai yra plėtojama iki bendrakultūrinės reikšmės, apimančios ir autorius asmenybės įtaką tautos kultūriniam ugdymui, ir įvairiapusės jo kūrybos – prozos ir dramaturgijos diskursus bei jų vietą verstinėje literatūroje, dviejų tautų tarpkultūrinių ryšių plėtojimą ir t. t., nes Čechovo kūryba veikia ir skaitančiojo pasaulėžiūrą, ir lavina estetinį skonį, o kartu „skatina <...> kultūros ir meno vystymąsi“ (K o r s a k a s 1962, 462).

Antono Čechovo ryšių su Lietuva istorijai ir atskiriems tos problemos aspektams yra skirta nemažai lietuvių literatūrologų, vertimo teoretikų ir praktikų darbų. Tarp jų pasigendama išsamaus darbo, visapusiškai tyrinėjančio rašytojo sąsajas su Lietuva, tokio, kokius parašė Rimantas Sideravičius apie Aleksandrą Puškiną¹,

¹ Rimantas Sideravičius, *Puškinas ir Lietuva*, Vilnius: Vaga, 1976.

Birutė Masionienė apie Levą Tolstojų ir Fiodorą Dostojevski². Tačiau nemažai straipsnių, nagrinėjančių įvairius Čechovo ryšių su Lietuva aspektus, sudaro iš tiesų turtingą lietuvišką „čechoviniana“. Tarp tokių darbų literatūrologinės analizės gilumu išsiskiria Janinos Žėkaitės darbas „Antonas Čechovas ir lietuvių apsakymas“³, Jono Lankučio straipsnis „A. Čechovas ir lietuvių literatūra“⁴; gausios informacijos ir bandymo ją sisteminti požiūriu įdomus E. Bezekavičienės straipsnis „A. P. Čechovas ir lietuvių literatūra“⁵ ir kt. Sovietmečio tyrinėtojai analizuoja idėjinį ir teminį Čechovo prozos ir dramaturgijos aspektus ir jų žmogiškąjį aktualumą, kompozicines ir stilistines tekstų ypatybes, įtaką lietuvių prozininkų poetinio meistriškumo formavimuisi, apžvelgia vertimų istoriją, kai kuriuos vertimų ypatumų momentus. Beveik visuose darbuose yra akcentuojamas nepaprastai didelis Čechovo kūrybos populiarumas Lietuvoje nuo pat pirmųjų vertimų, sąlygotų artimos ir aktualios lietuvių skaitytojų problematikos. Nuo 1904 m. iki 1940 m. į lietuvių kalbą buvo išversta apie 160 apsakymų⁶, kurių vertimas neretai būdavo gana abejotinos kokybės. Dėl tam tikrų priežasčių Čechovo apsakymuose minimi žmonių vardai, geografiniai pavadinimai ir specifinės rusiško gyvenimo realijos būdavo lietuvinamos (Vanka – *Jonukas*, Varvara – *Barbora*, Jegoruška – *Jurgiu- kas*, Šipkos perėjos paėmimas – *Vilniaus iš lenkpalaikių atėmimas*, turi pirmojo laipsnio Aną – *turi Vyčio kryžių* ir pan.⁷), tačiau buvo ir tokių, kuriuos vertė puikiai kalbą išmanantys, branginantys autoriaus tekstą ir turintys vertėjo talentą vertėjai. Pavyzdžiui, Vaižganto 1916 metais išverstas apsakymas „Studentas“ iki šiol yra laikomas vienu geriausių šio apsakymo lietuviškų vertimų. Tarp žymiausių Čechovo kūrybos sovietmečio vertėjų derėtų paminėti Dominyką Urbą, Juozą Paukštelį, Donatą Bubiną, Edvardą Viskantą. Pastarasis savo santykį su Čechovo tekstais įprasmino ir apžvelgė tų tekstų vertimų ypatybes *Pergalėje* išspausdintame straipsnyje „A. Čechovas lietuviškai“⁸.

Šiame kontekste būtina nepamiršti ir Čechovo dramų kūrinių vertimų istorijos. Lietuvių pažintis su Čechovo dramaturgija prasidėjo nuo trumpųjų vienaveiksmių komiškų pjesių: 1907 m. *Vilniaus žiniose* buvo išspausdinti „Jaunikio“ (Nr. 149–

² Birutė Masionienė, „Fiodoras Dostojevskis ir Lietuva“, *Literatūrinių ryšių pėdsakais*, Vilnius: Vaga, 1982, 7–90; Birutė Masionienė, *Levas Tolstojus ir Lietuva*, Vilnius: Vaga, 1978.

³ Janina Žėkaitė, „Antonas Čechovas ir lietuvių apsakymas“, *Literatūra ir kalba*, Vilnius, 1969, t. 10.

⁴ Jonas Lankutis, „A. Čechovas ir lietuvių literatūra“, *Literatūra ir menas*, 1960 sausio 30 d.

⁵ Эльжбета Безекавичене, «А. П. Чехов и литовская литература», *Международные литературные связи на уроках русской литературы*, Каунас, 1985.

⁶ Remiamasi šio straipsnio autorės 1992 m. sudarytoje Čechovo vertimų bibliografijoje užfiksuotais duomenimis.

⁷ Vienas iš ryškiausių lietuvinimo pavyzdžių – Stasio Dabušio 1929 m. išversti ir išleisti Antono Čechovo apsakymai „Moterų laimė ir kiti apsakymai“.

⁸ Edvardas Viskanta, „A. Čechovas lietuviškai“, *Pergalė*, 1962, Nr. 4, 137–144.

152, iš „Predloženijs“ sulietuvino K. Grinius)⁹ ir „Meškos“ (Nr. 4, 6, 7, vertė A. K-mas) vertimai. Šių pjesių pasirinkimą sąlygojo tai, kad tuo metu lietuvių teatras tik formavosi, nepaprastai trūko dramos veikalų. Teatras buvo dar nepajėgus statyti rimtas dramas, todėl paklausiausi buvo trumpi komiški kūrinėliai, o svarbiausios Čechovo dramos buvo išverstos kiek vėliau.

Kalbant apie Čechovo dramaturgijos ryšius su lietuvių drama vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad šie ryšiai nepasižymi ryškia tiesiogine Čechovo įtaka lietuviškosios dramos raidai, pasireiškusiai atskirų lietuvių dramaturgų kūryboje. Tiesioginių poveikį fiksuojančių faktų neatspindi nei memuarinė, nei publicistinė ar mokslinė literatūra; tačiau apie tai, kad Čechovo dramomis Lietuvoje buvo domėtasi, kad jos buvo vertinamos, byloja ne vienas literatūrologinis darbas; tai liudija gausių pjesių vertimų ir pastatymų lietuvių scenoje istorija. Šiame kontekste visų pirma reikėtų paminėti Jono Lankučio monografiją *Lietuvių dramaturgijos raida*, kurios autorius Čechovo dramos atbalsius išvelgia K. Puidos „Undinėje“ (1911 m.), V. Krėvės „Žente“ (1922 m.). Kalbėdamas apie pastarąją pjesę, tyrinėtojas pažymi paslėptą dramatiškumą, primenantį „A. Čechovo pjeses, kuriose žmonės taip pat valgo, geria, kalbasi, tik retkarčiais liūdnai suvokdami, kad dūžta jų gyvenimas“ (Lankutis 1974, 423). Kitame moksliniame veikale – *Literatūros procesas* – Jonas Lankutis, pabrėžęs, kad vienas pirmųjų lietuvių rašytojų, susidomėjusių Čechovo kūryba, buvo Balys Sruoga, gilinas į šių rašytojų dramaturgijos vidinį ryšį, akcentuodamas lyrinį tragizmą ir ironiją: „Istorinėse B. Sruogos dramose dažnai jaučiame Čechovui būdingas lyrinio tragizmo natas, personažo išpažinties žavesį, susimąstymo nuotaiką, ironijos žaismą“ (Lankutis 1984, 424). Dėstydamas Vilniaus universitete rusų literatūrą, Balys Sruoga organizavo studentų teatrą ir būtent jame 1923 metais pastatė savo paties išverstą Čechovo dramą „Trys seserys“. Po pirmųjų vienaveiksmių pjesių vertimų pasirodymo Čechovo vardas įsitvirtino mėgėjų bei profesionaliojo lietuvių teatro repertuaruose. Vėliau sovietmečiu Čechovo dramos nuolat buvo statomos Lietuvos teatruose. Reikia pažymėti, kad Čechovas jo jubiliejiniiais metais¹⁰ Lietuvoje buvo minimas gausiais renginiais, daugybe įvairiausių publikacijų ir pjesių pastatymais visuose Lietuvos teatruose¹¹, o tai dar labiau išplėtojo Čechovo vardo kultūrinės semantikos spektrą.

Taigi Antono Čechovo vardas lietuvių kultūroje remiasi giliomis ir turtingomis tradicijomis. Rašytojo kūriniai daugybę kartų buvo verčiami ir publikuojami rinktinėmis, atskirais leidiniais, o 1960-aisiais – jubiliejiniiais – metais buvo išleisti jo raštai (dešimt tomų). Tarp gausybės sovietmečio lietuvių literatūrologinių Čechovo kūrybos tyrinėjimų nėra darbo, kur būtų buvę bandyta Čechovo kūrinius ideo-

⁹ Tikslūs duomenis apie šios vienaveiksmės pjesės vertimo spausdinimo vietą ir laiką nusta- tėtė šio straipsnio autorė.

¹⁰ 1954 m. (rašytojo mirties 50-osios metinės) ir 1960 m. (rašytojo 100 metų jubiliejus).

¹¹ Pavyzdžiui, 1960 metais minint rašytojo šimto metų jubiliejų Lietuvos akademiniamė dramos teatre bei Klaipėdos dramos teatre buvo rodomas „Vyšnių sodas“, Rusų dramos teatre – „Žuvėdra“, Šiaulių dramos teatre – „Dėdė Vania“, Kauno valstybiniame dramos teatre – „Trys seserys“, Kapsuko (dabar – Marijampolė) dramos teatre – „Jubiliejus“, „Piršlybos“, „Ragana“.

logizuoti pagal egzistavusius norminius socialistinio realizmo literatūros kanonus. Tai nulemta ne tik pačios Čechovo kūrybos, prie kurios, kaip žinoma, „nelipo“ jokie revoliuciniai bolševikiniai šampai, bet tai lėmė ir objektyvios, delikačios lietuvių tyrinėtojų nuostatos šio rusų rašytojo kūrinų atžvilgiu.

Po Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo 1990-aisiais literatūriniai ryšiai tarp Lietuvos ir Rusijos kito, įgavo kokybiškai naują atspalvį. Be jokios abejonės, tam įtakos turėjo ne vien politinių santykių su Rusija pablogėjimas ar atviriau reiškiamas negatyvus visuomenės požiūris į visa, kas rusiška. Svarbų vaidmenį suvaidino ir ekonominis nuosmukis, nes jaunai Lietuvos valstybei iškilo daugybė sudėtingų ekonominių problemų. Rusų literatūros vertimų pirmaisiais nepriklausomos Lietuvos metais sumažėjo. Ekonominei situacijai pradėjus stabilizuotis, ėmė formuotis naujo laikotarpio kultūros plėtojimo kryptys. Verstinėje literatūroje netekusiai prioritetu rusų literatūrai Lietuvoje atstovavo daugiausia vadinamoji masinė populiarioji literatūra, ypač paklausūs buvo detektyvai. Akivaizdu, kad XIX amžiaus rusų klasika, kuri buvo tokia populiari ir žinoma ne tik sovietmečiu, bet ir prieškarinio Lietuvoje, neteko savo pozicijų, todėl dabar tenka konstatuoti, kad naujoji karta, išaugusi nepriklausomos Lietuvos sąlygomis, neretai painioja Puškiną su Gogoliu ar Tolstojų su Dostojevskiu. Tarp šių rusų literatūros korifėjų Antono Čechovo vardas nepaminėtas neatsitiktinai. Kalbant apie Čechovo vietą pastarųjų dešimtmečių lietuvių kultūroje akivaizdu, kad jo kūryba, ypač dramaturgija, užima gana tvirtas pozicijas. Tai susiję visų pirma su lietuvių teatro ir talentingų teatro režisierių pasiekimais. Nepriklausomos Lietuvos teatruose galima pamatyti spektaklius, sukurtus pagal svarbiausias Čechovo pjeses. Nors ir nelabai dosnūs dalyti interviu, žymiausi lietuvių režisieriai Rimas Tuminas ir Eimuntas Nekrošius vis dėlto ne kartą pokalbiuose su žurnalistais yra pažymėję savo ypatingą santykį su Čechovo dramaturgija ne vien kaip su literatūra, menu, bet ir kaip su gyvenimo mokykla.

Gilinantį į Čechovo reikšmės šiuolaikinei Lietuvos kultūrai problemą galima pastebėti iš tiesų paradoksalią situaciją: šiandieninėje Rusijoje lietuvių kultūra yra žinoma ir kelia susidomėjimą visų pirma Čechovo pastatymais teatre, t. y. būtent rusų rašytojas savo dramomis suponuoja rusų domėjimąsi lietuvių teatru ir kultūra apskritai. Rusų spaudoje ir internetiniuose puslapiuose gausu interviu ir straipsnių apie lietuvių režisierius, teatrų gastroles, spektaklių savitumo analizės, kur nuolat iškyla Antono Čechovo vardas. Pavyzdžiui, laikraštyje *Rossijskaja gazeta* žurnalistė Irina Kornejeva straipsnį pradeda taip: „Yra du lietuvių režisieriai, kuriems meldžiasi Europa. Tai Eimuntas Nekrošius ir Rimas Tuminas. Pirmasis toks nekalbus, kad atsakymų ir apskritai kokių nors žodžių iš jo galima laukti metų metais ir galiausiai vis tiek gauti tik daugiareikšmę pauzę. O Rimas Tuminas – Rusijos valstybinės premijos už nuopelnus rusų literatūrai ir menui laureatas, lietuvių nacionalinių premijų laureatas ir daugelio tarptautinių teatro festivalių nugalėtojas – apie savo mylimą darbą gali kalbėti nuo aušros iki saulėlydžio ir nuo saulėlydžio iki aušros“¹². Toliau straipsnyje kalbama apie Rimo Tumino nuopelnus rusų lite-

¹² Čia ir toliau vertimas iš rusų kalbos – šio straipsnio autorės.

ratūrai ir menui bei apie Čechovo meninės ir gyvenimo mokyklos interpretacijas šio režisieriaus pastatymuose (К о р н е в а 2006).

Visiems lietuvių literatūros klasikos gerbėjams žinomas memuaruose užfiksuotas faktas, kad Antanas Vienuolis ne kartą yra sakęs, jog jei ne Čechovas, vargu ar jis būtų tapęs rašytoju. Perskaitęs visą Čechovą originalo kalba ne vieną kartą, Vienuolis šio rašytojo įtaką jautė per visą savo kūrybos procesą, to niekada neslėpė. Analogiškus atsivėrimus šiandien skaitome interviu su Rimu Tuminu, kai jis kalba apie tai, kad noras statyti Čechovo pjeses paskatino jį tapti režisieriumi ir išsilavinimo siekti būtent Rusijoje. Į klausimą „Ar egzistuoja pjesė, kuri gali galutinai sutaikyti jus (arba net visus mus) su laiku, priversti daugiau nepastebėti jo greitos tėkmės?“ režisierius atsako: „Tai gali padaryti vėlgi tas pats Čechovas. Jis mane persekiojo, ir jis mane pakvietė į Maskvą mokytis, tarsi pasakė, kad štai būtent čia galima pabandyti išmokti suprasti mane. Ir kai GITIS-e¹³ manęs paklausė, kodėl aš atvykau stoti į Maskvą iš Lietuvos, aš sąžiningai atsakiau: todėl, kad noriu statyti Čechovą. Ir aš paskui jį stačiau. Galbūt ne viskas pavyko taip, kaip norėtusi, bet tai graži, elegiška daina, kurią aš dainuočiau ir dainuočiau“. Kalbėdamas apie persikėlimą į naujas patalpas Vilniaus centre, režisierius pripažįsta mylintis visą XIX amžių: „Tai mano amžius, tai mano namai, mano literatūra, mano teatras. Galbūt mes eisime toliau ir prieisime nuostabųjį XVI amžių. Dar yra laiko“ (Ibid.). Užsiminęs apie numatomą Šekspyro dramaturgiją savo teatre, Tuminas tarsi determinuoja dvi teatrinių siekių viršūnes – Šekspyrą ir Čechovą. Kitame interviu kalbėdamas apie tai, koks artimas jam Čechovas, jis atsiveria taip pat emocingai: „Tai mano daina, kurią aš galiu dainuoti be galo, o jo pjeses pasirengęs statyti po keletą kartų todėl, kad niekas iš dramaturgų nesugebėjo taip nuodugnai išstudijuoti žmogaus prigimties kaip jis. Prieš septyniolika metų aš pradėjau kurti spektaklį „Vyšnių sodas“, pastačiau jį savo teatre, paskui Stokholme, bet, jei atvirai, taip ir neprisikasiau iki dugno“ (Л е б е д и н а 2006). Tokio pobūdžio pasisakymuose slypi tikro menininko, sugebančio suvokti ir įvertinti rusų klasiko kūrybinių gelmių bedugnę, išvalgos.

Apie kitą garsų lietuvių režisierių Eimuntą Nekrošių rusų spauda rašė, kad jis „sukūrė savitos sceninės metaforos teatrą, kuriame apsieina su minimaliai mažai aktorių ir teksto <...>, o pagrindinį vaidmenį spektaklyje vaidina apipavidalinimas, šviesos režisūra, muzika, plastinis sprendimas <...>. Jo teatro firminis ženklas – ugnies ir vandens stichijos, tai gyva ugnis, baltas lietus (iš cukraus, miltų, smėlio). Amžinai aktualūs Puškinas, Gogolis, Aitmatovas ir ypač Čechovas ir Šekspyras tapo pagrindine Nekrošiaus dramaturgine medžiaga. Teatrologija iš Čechovo spektaklių ir trilogija iš Šekspyro spektaklių – pagrindinis jo kūrinys“ (Я р о ш е в и ч). Šiame straipsnyje pateikiama Eimunto Nekrošiaus kūrybos refleksija nekvestionuojama, tačiau reikia pastebėti, kad dėl siekio pjesės literatūrinę kalbą paversti teatrine kalba Nekrošiaus režisūra Rusijoje ne visada buvo teisingai suprasta ir kartais vertinama gana kontroversiškai. Pavyzdžiui, 1995 m. pastatyto spektaklio „Trys se-

¹³ «Государственный институт театрального искусства» – Valstybinis teatrinio meno institutas.

serys“ metaforiškumas antrajame Čechovo festivalyje 1996 m. buvo suprastas kaip Sovietų Sąjungos iširimo refleksija: jame buvo išvelgta imperijos (namų) griūtis, svetimos armijos išėjimas, ant namo griuvėsių trijų namukų atsiradimas. Režisierius sulaukė kritikos kaltinimų savivaliavimu, Čechovo minties iškreipymais ir t. t. Kritika tarsi įkrenta į savo pačios iškastą duobę: paprastai sunkiai pasiduodantis politizavimui ir ideologizavimui Čechovas yra „suveliamas“ su isteriškai vertinamais politiniais įvykiais, o to rezultatas – čekoviškai komiškas efektas. Vėliau tokio pobūdžio politizuotos aistros nulsūgo, ir 2003 m. Nekrošiaus pastatytas 6 valandų spektaklis „Vyšnių sodas“ su Rusijos žvaigždėmis L. Maksakova, J. Mironovu, A. Petrenko privertė Rusijos žiūrovus pervertinti savo santykį su režisieriaus kūryba ir Čechovo kūriniumi (tai tikra tragedija), nes Nekrošiaus spektaklyje ne vien „jis, ‘naujasis rusas’ (Lopachinas), ruošiasi smogti kirviu per dvarininkų sodybų medžius. Sodą pražudė ir patys jo šeimininkai – nerangūs, nelaimingi, nesusidoroję su gyvenimu žmonės“. Jelena Jaroševič straipsnyje apie Eimuntą Nekrošių jo kūrybos apžvalgą baigia išvada apie tai, kad „su Nekrošiaus pasirodymu lietuvių metaforiškas teatras pripažintas pasaulinio teatro klasika“ (Ibid.).

Straipsnyje paminėti tik keli atsiliepimai apie lietuviškąjį Čechovo teatrą, tačiau rusų spaudoje ir kritikoje tokių darbų ištis yra nemažai¹⁴, todėl apibendrinant galima konstatuoti, kad šių dviejų režisierių darbų dėka Čechovo vardas yra garsinamas ne tik Lietuvoje, bet taip pat yra ir rusų kultūrinės spaudos akiratyje. Čechovo, kaip nė vieno kito rusų rašytojo, asmenybės bei kūrybos įtaka ir reikšmė ugdant jaunąją lietuvių kartą taip pat yra nemaža. Pavyzdžiui, 2008 m. Lietuvos muzikos ir teatro akademijos ketvirto kurso studentai kaip bakalauro darbą pasirinko Antono Čechovo „Žuvėdra“ (kurso vadovas – docentas Rimas Tuminas). Pasirinkimo motyvus pateikia interneto tinklalapis *balsas.lt*: „Kas šiandien skatina rinktis Čechovą? <...> Mokytojas Rimas Tuminas ne tik dar kartą pats mokosi iš mokytojo Čechovo, bet savo auklėtinius jaunuosius kūrėjus teatro genijumi bando skatinti naujam šio proceso apmąstymui. Prisiliesdami ir ieškodami tikslų dramaturgijos analizės kelių, stebime ne vien praeities kultūros įtaką šiuolaikinei, bet ir tai, kaip nauja atsiveria sename“ (Š a b a s e v i č i e n ė 2008). Teatrologė Daiva Šabasevičienė, apibendrinama būsimųjų aktorių sukurtą čekovišką ansamblį, jo privalumus ir trūkumus, dar kartą akcentuoja Čechovo dramaturgijos perspektyvumą: „Daugiau nei prieš šimtą metų Čechovas supriešino dramos teoriją ir realią teatro praktiką, ardė tradicinę sampratą apie scenos veiksmą, konfliktą, dialogą, siužetą; panašiai ir Tuminas koreguoja išgalėjusius šiuolaikinio teatro principus ir naujo teatrinio proceso atodangų ieško tame, kas iš pirmo žvilgsnio atrodo sena ir pažįstama“ (Ibid.). 2008 m. birželį pastatyta Antono Čechovo „Žuvėdra“ kaip jaunųjų aktorių bakalauro darbas 2009 m. įsitvirtino Mažojo teatro repertuare.

¹⁴ Tarp įdomesnių būtu galima išskirti šiuos: Казьмина Н. Путь на Ана-Бейит. *Театр*, 1985, № 6; Поюровский Б. Уроки фестиваля. – *Театральная жизнь*, 1987, № 2; Холодова Г. Не эксперимент. – *Театр*, 1987, № 7; Лиуга О. Вначале было пространство. – *Экран сцена*, 2000, № 1; Антонова Е. Путевой дневник. – *Театральная жизнь*, 2000, № 10; Егошина О. Люди-птицы. – *Театр*, 2002, № 7, ir daugelį kitų.

Šiame straipsnyje apžvelgiamos Čechovo kūrybos sąsajos su lietuvių literatūra ir teatru, neišplėtojant gana išsamiai nagrinėtos lietuvių literatūrologijoje literatūrinių ryšių temos, bet akcentuojant didžiojo rusų rašytojo kūrybos reikšmę šiuolaikinės lietuvių kultūros populiarinimui. Lietuviškoji „čechoviana“ turi ilgą, turtingą ir įdomią istoriją, ir yra pagrindo tikėtis, kad turės prasmingą tęsinį.

Literatūra

- K o r s a k a s 1962 – Kostas Korsakas, „Čechovas“, *Literatūrų draugystė*, Vilnius: Vaga, 452–471.
- L a n k u t i s 1974 – Jonas Lankutis, *Lietuvių dramaturgijos raida*, Vilnius: Vaga.
- L a n k u t i s 1984 – Jonas Lankutis, A. Čechovo kūrybos šviesa, *Literatūros procesas*, Vilnius: Vaga, 420–446.
- S t r i o g a i t ė 2006 – Dalia Striogaitė, „Apie mirtį kaip apie kultūros faktą“, <http://www.tekstai.lt/index.php/zurnalas-metai/123-2006-nr-89-rugpjutisrugsjis/382-d-striogait-apie-mirt-kaip-apie-kultros-fakt.html>.
- Š a b a s e v i č i e n ė 2008 – Daiva Šabasevičienė, „Naujos senojo Čechovo atodangos“, <http://www.balsas.lt/naujiena/179652>.
- K o r n e e v a 2006 – Ирина Корнеева, «Не сержусь на время. В Москве завершились гастроли вильнюсского Малого театра», *Российская газета*, Центральный выпуск № 4131 от 31 июля.
- Л е б е д и н а 2006 – Любовь Лебедина, «Чехов – моя вечная песня. Знаменитый литовский режиссёр Римас Туминас признаётся в любви к русской классике», <http://www.trud.ru/issue/article.php?id=20060801138050>, arba *Культура*, № 138 за 01.08.2006.
- Я р о ш е в и ч – Елена Ярошевич, «Эймунтас Някрошюс», <http://www.krugosvet.ru/articles/110/1011089/1011089a1.htm>.

Vyda Bajarūnienė

Antono Čechovo vardas lietuvių kultūroje

S a n t r a u k a

Pagrindiniai žodžiai: *literatūrinės įtakos, kultūriniai ryšiai, vertimai, drama, teatras.*

Straipsnyje apžvelgiamos Antono Čechovo kūrybos sąsajos su lietuvių literatūra ir teatru. Literatūrinių ryšių tarp šio rusų rašytojo ir lietuvių literatūros tema yra gana išsamiai nagrinėta lietuvių literatūrologijoje, todėl šiame straipsnyje labiau akcentuojama Čechovo kūrybos reikšmė šiuolaikinės lietuvių kultūros populiarinimui.

Pirmieji Čechovo kūrinių vertimai į lietuvių kalbą pasirodė 1904 m. Prieškario Lietuvoje tiek rašytojo proza, tiek dramos kūriniai buvo labai mėgstami dėl aktualios tematikos ir švelnaus humoro. Ne visi to meto vertėjai siekė perteikti Čechovo idėjas ir stilistiką. Daugelis vertimų pasižymėjo tiesioginiu vertimu ar net visišku lietuvinimu, todėl Čechovo

tekstas neretai buvo perteikiamas iškraipytas, net neatpažįstamai pakeistas.

Sovietmečiu Čechovo kūrinių vertimas ypač suaktyvėjo. 1960-aisiais, jubiliejiniais metais, pasirodė pirmieji raštai (10 tomų), visuose Lietuvos teatruose buvo statomos Čechovo pjesės.

Atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje, rusų klasika neteko populiarumo, tačiau Antono Čechovo vardas yra nuolatiniame kultūrinių leidinių akiratyje. Eimunto Nekrošiaus ir Rimo Tumino režisuoti Čechovo dramų pastatymai išgarsino ir tebegarsina lietuvių teatrą įvairiose pasaulio scenose.

Lietuviškoji „čechoviana“ turi ilgą, turtingą ir įdomią istoriją, ir yra pagrindo tikėtis, kad turės prasmingą tęsinį.

Vyda Bajarūnienė

The Name of Anton Chekhov in Lithuanian Culture

S u m m a r y

Keywords: *the influence of literature, cultural links, translations, drama, theatre.*

The article reviews the links of Anton Chekhov's creation with Lithuanian literature and theatre. The theme of literary ties between this Russian writer and Lithuanian literature has been thoroughly disclosed in Lithuanian literature. This paper points out the importance of Chekhov's works in popularizing the modern culture of Lithuania.

The first translations of Chekhov's works into the Lithuanian language appeared in 1904 in pre-war Lithuania. Both the writer's works of prose and dramas were liked a lot because of their topicality and subtle humour. Not all the translators aimed to convey the ideas and stylistics of Chekhov. As most of the translations were word-for-word or Lithuanianized, the original writer's works were completely transformed.

The translation of Chekhov's works started anew in the Soviet times. The first ten volumes of his works appeared in 1960, the year of the writer's anniversary. All Lithuanian theatres staged the writer's plays.

After Lithuania restored its independence, the Russian classics lost its popularity. However, the name of Anton Chekhov is constantly in cultural publications. His dramas, staged by Eimuntas Nekrošius and Rimas Tuminas, have popularized Lithuanian theatre all over the world.

V y d a B A J A R Ū N I E N Ė
Literatūros istorijos ir teorijos katedra
Šiaulių universitetas
P. Višinskio g. 38
LT-76352 Šiauliai
[vyda.bajaruniene@gmail.com]